

Dumnezeu și Holocaustul – pe marginea unei cărți de Sandu Frunză

May 4, 2023 By [Eva Grosz](#) 28 comments Posted in: [Arhiva editii](#), [Ediția 393](#), [Orizonturi spirituale](#) Aceasta postare a fost vizualizata de 1,574 de ori

Vizualizari: 201

Sandu Frunză este profesor universitar doctor, doctor habilitat în cadrul Departamentului de Comunicare, Relații publice și Publicitate al Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării din Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj, România.

Are contribuții semnificative pe teme de fundamentalism religios, religie și politică, filosofia post-Holocaust, etică relațională, etica în comunicare, relații publice și publicitate, imaginar religios în publicitate, dezvoltare personală și responsabilitate socială.

Dintre numeroasele scrieri ale lui Sandu Frunză am citit *Dumnezeu și Holocaustul la Elie Wiesel. O etică a responsabilității*, un eseu care m-a impresionat prin modul în care vede necesitatea regândirii tragediei Holocaustului prin atragerea atenției cititorului asupra faptului că uitarea și indiferența pot duce la repetarea acestei tragedii. Acestea se numără printre numeroasele motive pentru care mi-am propus să prezint revistei *Babel* câteva idei din această lucrare valoroasă.

Eseul scris de Sandu Frunză este un apel adresat umanității pentru a regândi adevărul relevat de perspectiva dezumanizării și a exterminării evreilor în Holocaust. Transferul responsabilității de la Dumnezeu la om, prin intermediul memoriei, devine în concepția lui Wiesel și a autorului eseului, un mijloc de salvare a umanității, în speranța că această tragedie, care a dezlănțuit răul absolut în oameni, nu se va repeta. Niciodată. Niciunde.

În reflecțiile propuse de Sandu Frunză, Auschwitz devine un simbol al răului absolut. Dimensiunea enormă a fenomenului constă în faptul că el are loc sub privirile liniștite ale poporului german și sub privirile indiferente ale celei mai mari părți a umanității.

Utilizând romanul *Noaptea* de Elie Wiesel, autorul eseului se oprește asupra câtorva aspecte din totalitatea semnificațiilor, pe care memoria le presupune: memoria ca nostalgie, memoria ca prezență, memoria ca mărturie. Fiecare dintre acestea duc la necesitatea afirmării unei etici a responsabilității.

Unde este Dumnezeu? Este una dintre întrebările puse de deținuții din romanul *Noaptea*. El este prezent sub forma indiferenței. Indiferența afectează nu numai echilibrul lumii, ci chiar al divinității. Neutralitatea este criminală – ne spune Wiesel. Indiferența omului și indiferența lui Dumnezeu mută accentul dinspre responsabilitatea lui Dumnezeu spre responsabilitatea omului față de alt om.

Un paragraf din romanul *Noaptea* ne dezvăluie ce poartă Elie Wiesel în sufletul său, ca supraviețuitor al Holocaustului:

N-am să uit niciodată noaptea aceea, prima noapte de lagăr, care mi-a preschimbat viața mea într-o singură noapte lungă, de șapte ori blestemată, de șapte ori zăvorâtă.

N-am să uit niciodată fumul acela.

N-am să uit fețișoarele copiilor ale căror trupuri le-am văzut arzând, transformate în ghirlande de fum sub cerul albastru și mut.

N-am să uit niciodată acele flăcări, care mi-au mistuit pentru totdeauna credința.

N-am să uit niciodată acea liniște nocturnă, care m-a lipsit pentru totdeauna de dorința de a trăi.

N-am să uit niciodată clipele acelea care mi-au ucis sufletul, mi l-au ucis pe Dumnezeu în care credeam și mi-au preschimbat visele în țărână.

N-am să uit niciodată toate acestea, chiar dacă aș fi condamnat să trăiesc pe pământ la fel de mult ca Dumnezeu însuși.

Niciodată.

Elie Wiesel, născut și crescut la Sighet, a urmat studii religioase iudaice în *yeshiva* din localitate, fiind puternic influențat de credința tradițională a părinților și bunicilor. El se trezește la vârsta de 15 ani pe Planeta Auschwitz, unde tot ce a învățat, toată credința pe care a clădit-o în Dumnezeu, sunt dezmințite. Șocul este provocat la sosirea în lagăr, unde mama și sora lui cu chip de înger sunt îndreptați spre crematoriu, iar el și tatăl lui, spre barăci.

Tot iadul i se desfășoară în fața ochilor: dezumanizarea, transformarea omului în nimic în fața suferinței, foametei, umilirii, morții. În încercările de a readuce memoriile, după eliberare, supraviețuitorii au re trăit din nou tragedia Holocaustului. Mulți au tăcut. Cei care au avut curajul să povestească au făcut-o pentru cei care au murit și nu puteau povesti și pentru generațiile care vor urma. Cuvintele cedează în fața Inexprimabilului. E nevoie de o reconstrucție a limbajului uman, a destinului omului și a înțelesului istoriei. „Ceea ce am suferit nu are loc în limbaj” – spune Wiesel.

Elie Wiesel se mulțumește cu mult mai puțin. El crede că este suficient dacă sentimentul responsabilității poate să determine ieșirea din indiferență în raport cu suferințele celorlalți. Rădăcina răului nu este lipsa iubirii, ci acțiunea umană și starea de indiferență pe care omul o are în raport cu nedreptățile la care e supus celălalt om.

Importanța mărturisirii poate fi sesizată la Wiesel și cu privire la rolul pe care îl are literatura în acest sens. Literatura nu trebuie să fie moralizatoare, dar are menirea de a trezi întrebări. Pe acest fundal se poate realiza ieșirea din indiferență a omului contemporan. Povestirea este o cale a mărturisirii utilizată de

supraviețuitorul Holocaustului: „Dacă grecii au inventat tragedia, ne spune Wiesel, romanii epistola și renașterea sonetului, generația noastră a inventat o nouă literatură, aceea a mărturiei. Toți am fost martori și toți simțim că trebuie să stăm ca mărturie pentru viitor. Și aceasta a devenit o obsesie, singura și cea mai puternică obsesie care a marcat toate viețile, toate visele, toată munca supraviețuitorilor. Chiar și cu un minut înainte să moară au crezut că asta trebuie să facă.”

Dar cum să trăiești și să crezi în valorile umaniste, să năzuiești la îmbunătățirea condiției umane într-un univers marcat de experiența răului absolut? Iată întrebarea de bază pusă după supraviețuirea Holocaustului. Răspunsul lui Wiesel poate fi găsit în acest citat: „Dumnezeul lui Avraam, Isaac și Iacov... Tu știi bine, Tu, sursa întregii memorii, că a uita înseamnă a abandona... Dumnezeu adevărului, amintește-ți că fără memorie adevărul devine doar o mască a adevărului. Amintește-ți, Dumnezeu al istoriei, că Tu l-ai creat pe om să-și amintească... Chiar dacă Tu uiți de mine, O, Doamne, eu refuz să Te uit.”

Așa cum putem vedea în eseul lui Sandu Frunză, în dialogul între om și Dumnezeu, omul își asumă neuitarea. Astfel, la Elie Wiesel memoria are un rol restaurator, antidot pentru ieșire din melancolie și disperare.

Întrebat dacă a învățat ceva despre om din lagăr, Wiesel răspunde: „Am învățat că răul, ca și binele, este infinit, și că cele două sunt combinate în om.” Wiesel respinge orice explicație tradițională a răului, fie ea datorată păcatului originar, ori explicația mesianică, în care doar Mesia poate rezolva problema răului și a justiției.

În timp ce Hanna Arendt, relatând despre procesul lui Eichmann, ajunge la concluzia „banalității răului”, pentru Wiesel, atitudinea lui Eichmann este un semn al manifestării absolute a răului. Existau bărbați și femei care, sub teroarea răului absolut, au optat pentru păstrarea umanității lor, oricât de puțini erau aceștia. Normalitatea sau banalitatea răului sunt puse sub semnul nebuniei și apocalipsei. Ea ne pune în fața unei confruntări între lumină și întuneric.

Este evident că viziunea lui Elie Wiesel cuprinde ca element compensator și o filozofie a responsabilității în fața vidului, în fața golului existențial, înțeles ca ruptură a relațiilor interpersonale. În acest efort Wiesel nu găsește un instrument mai potrivit decât puterea memoriei și a responsabilității. El spune: „Am spus-o în repetate rânduri: a uita victimele înseamnă a le ucide pentru a doua oară. Nu am putut să prevenim uciderea lor întâia oară, dar suntem responsabili dacă s-ar petrece a doua oară.”

Eseul lui Sandu Frunză este o reflectare la nivelul filozofiei, psihologiei și religiei în domeniul cărora el își pune întrebarea cum s-a putut ajunge la acest rău absolut, cum putem să salvăm binele din oameni pentru a anihila acel rău care se ascunde în natura omului. Ca să fim pregătiți să rezistăm împotriva călăului trebuie să ne amintim, să ne asumăm responsabilitatea și să nu fim indiferenți. Omul dispune de această capacitate spirituală. Eseul este documentat, plin de empatie și speranța că omul va fi în stare să-și ia răspunderea pentru a evita o tragedie asemănătoare.

Eva Grosz

30.04 2023

Revista Baabel

<https://baabel.ro/2023/05/dumnezeu-si-holocaustul-pe-marginea-unei-carti-de-sandu-frunza/>